

ARİF MƏMMƏD oğlu ƏLİZADƏ

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
arifalizade091956@gmail.com

ERMƏNİLƏRİN BÖYÜK ERMƏNİSTAN YARATMAQ XÜLYASI. ERMƏNİLƏRİN QAFQAZA KÖÇÜRÜLMƏSİ

Xülasə: Məqalədə ermənilərin etnik xarakteri, psixologiyası, hiyləgərliyi, qeyri-insani keyfiyyətləri, tarixən məskunlaşdıqları ərazilər, (Balkan yarımadası, Mesopotamiya, Anadolu) onların, orta əsrlərdə ərəb-Bizans müharibələrində ərəblərdən istifadə edərək albanlara qarşı xəyanəti, dövlətçilik ənənələrini itirdikdən sonra kilsənin erməni toplusuna sahib çıxması (bu gün də belədir). XIX əsrin əvvəllərində rusların himayədarlığı ilə Qafqazda məskunlaşdırılması, həmin vaxtdan etibarən Qafqazda sabitliyin pozulması, XX əsrin əvvəllərində tarixi Azərbaycan torpaqları hesabına Erməni daşnak hökumətinin (Ararat Respublikası) meydana gəlməsi SSRİ-nin süqutu ərəfəsində beynəlxalq güclərin “xeyir-duası” ilə yenidən Azərbaycana qarşı torpaq iddiaları və nəhayət, son hadisələr xalqımızın, dövlətimizin ölkə başçısı ətrafında sıx birləşərək xain düşməne vurduğu zərbələr, torpaqlarımızın düşmən tapdağından azad olunması, milli qürurumuzun bərpası və s. məsələlər öz əksini tapmışdır.

Açar sözləri: Daşnakizm, etnopsixologiya, erməni xəstəliyi, erməni faşizmi, albanistika

UOT 93/94

DOI: doi.org/10.54414/yytx1246

Etnopsixologiya elminin qənaətinə görə bir fərd kimi müxtəlif xalqların da ayrı-ayrılıqda özlərinə məxsus etnik kodu, spesifik xarakteri, etnik psixologiyası mövcuddur.

Tarixən formalaşdığı vaxtdan yalnız hiyləgərlik, riyakarlıq, güclülərə yaltaq, zəiflərə zalım olan heç bir zaman vətən, torpaq sahibi olmayan bu məxluq harada məskunlaşmasından asılı olmayaraq intriqa yaratmaqdan, günahsız qanlar tökməkdən, məqsədə çatmaq üçün bütün qeyri-insani üsullardan istifadə etməkdən milli zövq alan, yeri gəldikcə hətta köhnə peşə vərdişlərindən də istifadə etməyi bacarandır. Köhnə peşə sahibləri demişkən burada Yui Monteskyonun “İran məktubları” əsərində fransız qadınları haqqında və F.Engelsin erməni qadınları haqqında dedikləri üst-üstə düşür. Y.Monteskyonun “İran məktubları” əsərini oxuyanda yumşaq desək bir qəribə fikirlə rastlaşanda öz-özümə diksindim. Y.Monteskyo yazırdı ki, Fransada hər hansı bir şəxsin arvadının məşuqəsi olduğu məlum olanda heç kim təəccüblənmir. Hətta hansı bir cavan ər arvadının bu hərəkətlərini biləndə yəni arvadının

məşuqəsi olduğunu öyrənəndə təəccüblənib və əsəbləşirsə, bunu eşidən bütün başqa kişilər ona gülürlər. [66, s.20] Fransız qadınları haqqında Y.Monteskyenin erməni axçıkları (qadınları) haqqında isə F.Engelsin fikirləri bir nöqtədə kəşişir. Görünür bunun nəticəsidir ki, bu gün fransızlarla ermənilərin Qarabağla bağlı baxışları da üst-üstə düşür.

Müdrüklərin dəqiq ifadə edilmiş bir ifadəsi var: “Əqrəbin sancması qisasdan deyil” yəni o, öz zəhərini tökməlidir. Belə ki, erməni harada məskunlaşmasından asılı olmayaraq yaranmış mühitdən istifadə edərək, öz ənənəvi erməni xəstəliyini mütləq bürüzə verməlidir. Etnik mənşəcə yəhudi olan tarixçi Tatsit yazırdı, “Ermənilər bəşəriyyət üçün bir xərçəng xəstəliyidir”.

Tarixdə erməni xəstəliyinin mövcudluğunu Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı da təsdiq edir. Belə ki, hər 100 ildən bir bu məxluq quduzlaşır, azğınlaşır, qan tökməkdən milli zövq alır, kütləvi surətdə məhv edildikdən sonra sağ qalanlar ruhən sakitlik tapırlar.

İndi isə ermənilərin (hayların) ilk məskunlaşdığı region ilk erməni çarlığı “Böyük Ermənistan imperiyası” uydurması, onların Kiçik Asiyaya, Qafqaza gəlişi, Qafqazda rusların havadarlığı ilə tarixi torpaqlarımızın hesabına milli dövlət yaratmaqları yerli xalqların sadələvhlüyündən, humanistliyindən istifadə edərək törətdikləri xəyanətlər, soyqırımlar, terrorlar və insanlığa sığmayan fəaliyyətlərindən söz açacaq.

Tarixi qaynaqlar bir mənalı olaraq ermənilərin Qafqaz tipli xalq olmasını birdəfəlik rədd edir. Yəni bu toplum müxtəlif regionlardan qovularaq nəhayət, Qafqazda yerli xalqların xüsusilə, türklərin insanlığından, sadələvhlüyündən istifadə edərək özlərinə yurd-yuva qura bildilər. Sual olunur? Bəs bu toplumun ilk yurdu haradadır. Antik müəlliflərin, orta əsr mütəfəkkirlərinin, tarixçilərinin qənaətinə görə Cənub-Şərqi Avropadan qədim Friq tayfalarından ayrılan ermənilər ilk öncə Mesopatomiya (Dəclə-Fərat çayı sahillərinə) daha sonra indiki Anadolu və nəhayət, Qafqazlara köç edir.

Görkəmli albanşünas tarixçi-alim F.Məmmədova etibarlı qaynaqlara söykənərək ermənilərin ilk tarixi yurdları, ilk dövlət qurumları haqqında geniş, səhih məlumatlar verir. Ulu əcdadları friq tayfalarına gedib çıxan ermənilər friqlərdən ayrıldıqdan sonra Kiçik Asiyaya (Mesopatomiya) üz tutur və e.ə V əsrdə Ermənistan adlı coğrafi məkanda məskunlaşır. E.ə II-I əsrlərdə I Artəşesin və I Tiqranın hakimiyyət illərində çarlığın sərhədləri xeyli genişlənir. Lakin e.ə 66-cı ildə Roma və Parfiya arasında bağlanmış müqaviləyə görə Erməni Çarlığı 2 yerə bölünür. Çarlığın az hissəsi Romanın, çox hissəsi isə Parfiyanın tabeliyinə keçir. Məhz bundan sonra antik müəlliflərin, xüsusilə erməni dilli ədəbiyyatlarda “Kiçik və Böyük Ermənistan” istilahları işlədilir. Əslində isə bugünədək “Böyük Ermənistan” imperiyasının real xəritəsi mövcud olmamışdır. Bu yalnız erməni psevdotariixçilərinin uydurmasından başqa bir şey deyildir [3, s.649-651].

Albanşünas tarixçi alim F.Məmmədova “Qafqaz Albaniyası və albanlar” adlı fundamental tədqiqat əsərində erməni dövlətçiliyinin mövcudluğunu təxminən aşağıdakı kimi şərh edir.

1. e.ə V-b.e IV-V əsrləri

2. IX-XI əsrlər

3. XX əsrin əvvəlləri

De-fakto 387, de-yure 428-ci ildə dövlətçilikdən məhrum olan ermənilər nəhayət IX əsrdə yenidən dövlətçiliyi bərpa etmələrinə baxmayaraq buna uzun müddət sahib ola bilmirlər və erməni xalqı dünyanın bir çox yerlərinə dağılara kilsə tərəfindən idarə olunur. [3.8, s.646]

Ərəb-İslam xilafəti dövründə xilafətin gücündən hərtərəfli istifadə edən ermənilər Qafqazda dini, iqtisadi, siyasi baxımından daha da fəllaşrlar. XV əsrdə Qaraqoyunlu hökmdarı Cahanşahın erməni qriqoryan kilsəsini Eçmiədzinə köçürülməsi erməniləri daha da ruhlandırır və tədricən yerli müsəlmanlara qarşı təzyiqlər başlanır.

XVI əsrin sonu – XVII əsrin əvvəllərində İran torpaqları hesabına müstəqil erməni dövləti yaratmaq planı baş tutmadıqdan sonra erməni strateqləri, ideoloqları Avropadan kömək almaq üçün bir neçə ölkəyə səfər edirlər. Lakin Avropadan heç bir mənəvi, siyasi dəstək ala bilməyən ermənilər nəhayət, Çar Rusiyasına pənah gətirirlər. Erməni-rus siyasi tandeminin xain planları oxşar olduğuna görə dəli I Pyotr onlara müsəlman torpaqları hesabına Erməni dövləti yaratmaqda hərtərəfli dəstək verməyi vəd edir. Lakin I Pyotrün qəflətən ölümü, ermənilərin məkrli niyyətlərinin iflası ilə nəticələnir. Ancaq ruslar ermənilərdən bir alət kimi istifadə etmək, Qafqaz regionunda, özüne xristianlardan möhkəm dayaq yaratmaq planlarını heç zaman unuturlar. Nəhayət, XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində Qacarlar dövləti və Çar Rusiyası arasında hərbi-siyasi qarşıdurma I-II Rus-İran müharibəsi ilə nəticələnir. Kürəkçay, Gülistan, Türkmənçay və Ədirnə sülh müqavilələrindən sonra ermənilərin Qafqaza köçürülməsi intensiv xarakter alır və hətta ermənilərə himayədarlıq edən Çar I Nikolay tarixi İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının torpaqları hesabına “şərqi-erməni” vilayətinin yaradılması haqqında fərman verir.

Osmanlı Türkiyəsi və Qacarlar dövlətindən köçürülən ermənilər müəyyən müddətdən sonra rusların əleyhinə çıxış etdikləri üçün, separatist mövqe tutduqlarına görə 1849-cu ildə “şərqi-

erməni” vilayəti ləğv edilir və İrəvan quberniyası yaradılır.

XIX əsrin 70-80-ci illərindən etibarən həm Çar Rusiyası, həm Qərb dövlətləri (xüsusilə İngiltərə, Fransa) Osmanlı imperiyasını daxilindən parçalamaq üçün ermənilərdən bir siyasi alət kimi istifadə etmək və sonda Osmanlı torpaqları hesabına Erməni dövləti yaratmaq kimi məkrli planlarını işə salırlar. Bundan ruhlanan ermənilər “Qınıçaq”, “Daşnakstyun” və millətçi, terrorçu partiyalar yaradaraq tədricən öz xain niyyətlərini icra etməyə başlayırlar. [2, s.54]

I Dünya müharibəsinin başlanğıcından Osmanlı dövlətinin təəbələri olan ermənilər rusları müdafiə etdiklərinə, dövlət üçün təhlükə mənbəyi olduqlarına görə, 24 aprel 1915-ci ildə imzalanmış fərmana görə sərhəd bölgələrinə yaxın ərazilərdə məskunlaşan ermənilər imperiyanın digər ucqar əyalətlərinə köçürülür. (Tədcir qanununa görə) [4, s.38] Ermənilərin köçürülməsini erməni faşistləri (daşnakizm) bu gün bütün dünyaya “genosid” kimi sıramağa çalışırlar. Əslində Osmanlı dövləti, ermənilər baxmayaraq ki, onlara xəyanət etmişdilər, hamilə qadınlara, uşaqlara, qocalara, xəstələrə çox həssaslıqla yanaşmış və onlara hərtərəfli qayğı göstərmişdir. Çar Rusiyasının reallaşdırma bilmədiyi erməni planını V.İ.Lenin başda olmaqla bolşeviklər həyata keçirməyə çalışdılar, hətta Osmanlı Türkiyəsinin 7 əyaləti hesabına “Türkiyə Ermənistanı” layihəsini də işə saldılar.

Rusların I dünya müharibəsində məğlub olaraq geri çəkilməsi də onların niyyətini gözündə qoydu. Məhz bundan sonra Qafqazda müstəqil erməni dövləti yaratmaq planı işə salındı və rusların, ingilislərin, fransızların hərtərəfli havadarlığı və yenidən elan edilmiş ADR rəhbərliyinə olan təzyiqlər nəhayət, tarixi torpaqlarımız olan İrəvan quberniyasının (9min kv.km) ermənilərə verilməsi ilə nəticələndi və IX əsrdən etibarən dövlətdən məhrum olan bu nankor məxluq bizim torpaqlarımız hesabına bu gün dünyanın baş ağrısına çevirilmiş Ararat Respublikasını (bugünkü Ermənistan Respublikası) yarada bildilər. SSRİ adlı dövlətin bütün strateji

sahələrinə daxil olub imperiyanı Qərbin əli ilə dağıdan ermənilər yenidən yeni dövlət yaratmaq sevdasına düşdü və Qərbi Azərbaycanda etnik təmizləmə apardıqdan sonra yenidən dövlət müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycan Respublikasının 25% torpaqlarını işğal etmiş və bic doğulmuş uşaq kimi “Astrax” dövlətini elan etdilər.

Kar, kor, lal dünya bunu görməzdən gəldiyinə görə nəhayət, səbri tükənmiş xalqımız, şanlı milli ordumuz, görkəmli dövlət başçısı öz diplomatik jestləri, manevrləri ilə dünyanın nəzər-diqqətini özünə cəlb edən Ali Baş Komandan, prezident İlham Əliyevin ətrafında yumruq kimi birləşərək qarşı düşməyə öz layiq olduğu yeri göstərdi. Daim onun-bunun torpaqlarında gözü olan, qaraçı olan, sonralar erməniləşən, Rusiya Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü olmuş K.Patkanyan erməniləri belə xarakterizə edir:

“Ermənistan bəşər tarixində heç bir zaman xüsusi rol oynamamışdır. Ermənilər həmişə pis torpaq sahibi olmuşlar. Harada məskunlaşmalarından asılı olmayaraq güclülərə xidmət etmiş və öz yaxın adamlarına xəyanətləri ilə seçilmişlər”.

Erməni tarixini uyduranlara, onların havadarlarına ən tutarlı cavabı V.L.Velicko vermişdir. “Əgər erməni tarixinin üz qabığı üçün “uydurma” sözündən başqa onun məzmununu daha dolğun ifadə edən söz axtarsaydıq “xəyanət” sözünün üstündə dayanmalı olardıq (5. s.68).

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Seyit Serçelik “Erməni problemi (1678-1914)” Bakı 2017
2. Məmmədova F. “Qafqaz Albaniyası və albanlar” Bakı 2005
3. Jorj de Malevil “1915-ci il erməni faciəsi” Bakı 1990
4. Şarl Lui Monteskyo “İran məktubları” Bakı 2020
5. Veliçko V.V. “Qafqaz” SDB 1904

*Doctor of Philosophy, Associate Professor
E-mail: arifalizade091956@gmail.com*

THE DREAM OF ARMENIANS ABOUT THE CREATION OF A GREAT ARMENIA. RESETTLEMENT OF ARMENIANS TO THE CAUCASUS

Abstract: The article deals with the ethnic character, ethnic psychology, inhuman qualities of the Armenians, their historical settlements (the Balkan Peninsula, Mesopotamia, Anatolia), their betrayal towards those who used the Arabs in the Arab-Byzantine war in the Middle Ages, the belonging of the church to the Armenian community after the loss of the traditions of statehood (the same today). The settlement of Russians in the Caucasus in the early 19th century, which led to destabilization, the formation of the Armenian Dashnak government (the Republic of Ararat) at the expense of historical Azerbaijani lands in the early 20th century. Further, the author examines the events of the collapse of the USSR, and new land claims with the "blessing" of international forces, and in the end, the author shows the unity of the Azerbaijani people around the head of state, the liberation of our lands from the enemy, the national spirit, strength and honor of the Azerbaijani people.

Keyword: Dashnakizm, ethnopsychology, Armenian disease, Armenian fascism, albanistics.

АРИФ МАМЕД ОГЛЫ АЛИЗАДЕ
доктор философских наук, доцент
E-mail: arifalizade091956@gmail.com

МЕЧТА АРМЯН О СОЗДАНИИ ВЕЛИКОЙ АРМЕНИИ. ПЕРЕСЕЛЕНИЕ АРМЯНЕ НА КАВКАЗ

Резюме: В статье рассматриваются этнический характер, этническая психология, бесчеловечные качества армян, их исторические поселения (Балканский полуостров, Месопотамия, Анатолия), их предательство по отношению к тем, кто использовал арабов в арабо-византийской войне в средние века, принадлежность церкви армянской общине после утраты традиций государственности (то же самое сегодня). Заселение русских на Кавказе в начале 19 века, приведшее к дестабилизации, образование армянского дашнакского правительства (Арагатской республики) за счет исторических азербайджанских земель в начале 20 века. Далее автор рассматривает события распада СССР, и новые земельные претензии «благодарением» международных сил, и в завершении автор показывает сплоченность азербайджанского народа вокруг главы государства, освобождением наши земли от врага, национальный дух, силу и честь азербайджанского народа.

Последние события отражают удары, нанесенные нашим изменникам врагу тесным единением наших земель с врагом, восстановлением нашей национальной гордости и другими вопросами.

Ключевые слова: дашнакизм, этнопсихология, армянская болезнь, армянский фашизм, албанистика.

Daxil olub: 22.08.2021